

Irak Krizine Çözümler – Farklı Bakış Açıları ve Ortak Hedefler

Dr. Daniel Alexander Schacht

- Şemsettin KÜZECİ
Kerkük Gazetesi ve El-Irak Newspaper muhabiri
- Dr. Daniel Alexander SCHACHT
Hannoversche Allgemeine Zeitung gazetesi politika sayfası
redaktörü
- Zeynep GÜRCANLI
Günlük Vatan Gazetesi muhabiri

Irak:

- eski sömürgeci güç (yani özellikle İngiliz) tarafından rasgele bir araya getirilmiş halkı, bu etnik grupların yerleşim bölgelerinde eşit dağıtılmamış hammaddeleri bulunan ve sorunlu komşularla çevrili bir ülke,
- belki de Ortadoğu'yu "Özgürlük ve Demokrasi'ye" kavuşturmak istediğini iddia eden bir kimsenin bu işe en son başlaması gereken ülke,
- ve tam da bunun yapılmaya çalışıldığı ülke,
- ve de 2006 yılında ardında 13.000 ölü bırakan terör saldırılarının %45'inin gerçekleştiği ve dünyanın her yerindeki savaş mültecilerinin çoğunun geldiği ülke

Bu açikoturumun konusu „Irak'taki krizden çıkış yolları – farklı görüşler ve ortak amaçlar“dır. Ama maalesef Irak'ta ve Irak hakkında özellikle farklı görüşler ve farklı amaçlar gördüğümü itiraf etmeliyim. Ama belki de tartışmamızda yine de ortak görüşleri ve ortak amaçları anlatma noktasına gelmeden önce ben yine de – tabii ki sadece o döneme ait olmaksızın, ki o dönemde bir şeyi istemek etmek işe yarardı – bu farklı görüşleri ve farklı amaçları kısaca özetlemek istiyorum.

ABD'nin ve onun "istekli koalisyon ortaklarının" yaptıkları Irak Savaşı'nın hatalarını, "misyon tamamlanmıştır (mission accomplished)" şeklindeki tutumun yanılığını, ABD'nin işgal askerlerinin kültürler arası eksiklikleri, Paul Bremer'in Irak ordusunu lağvetmesi ki bu olay birçok Irak subayını isyancıların safına itmiştir, Felluce için verilen mü-

cadeleler, Hadita katliamı gibi katliamları sıralamak fazla yarar getirmez.

Ama önemli olan, bundan müşterek perspektifler kazanılıp kazanılmayacağını görmek için bu farklı çıkarları doğru analiz etmektir. Bu çıkarların etnik-dini sınırlar ekseninde tanımlanabildiklerinden şikayet edilebilir. Ama bunun bir gerçek olduğunu, Aralık 2005'teki parlamento seçimleri gösterdi. Yüksek katılım oranı Washington'da ise Irak'taki yeni istikrarın göstergesi şeklinde değerlendirilmişti. Ancak kullanılan oyların sadece %10'u Irak geneli listeleri için kullanılmıştı.

Kürtler – Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgesi, ülkenin geri kalan kısmına oranla bir istikrar bölgesidir. Ama Kürtlerin özerklik çabaları, Kürt azınlığa sahip olan (ve onlara baskı uygulayan) Türkiye, Suriye ve İran gibi komşu ülkelerde şüphe uyandırmaktadır. Bu bölge, Süleymaniye ve Erbil kentleri yanında Kerkük'ü de tekrar Kürdistan'a katacak 2007 referandumu ile daha fazla dikkat çekecek. Ayrıca böyle bir Kürdistan'ın bölgedeki petrol kaynaklarına erişebileceği ve daha istikrarlı bir ekonomik zemine sahip olacağı söylenmektedir.

Sünniler – Özellikle kuzeybatıda oturan Sünniler, eski Saddam yönetim kadrosunun temsilcileri olarak kendilerinden nefret edilen ve Şii'lere karşı yapılan birçok saldırıdan sorumlu tutulan bir azınlıktır. Bunlar ekonomik bakımdan geri plandadır, çünkü bu bölgede hemen hemen hiç petrol kaynağı yoktur. Bunlar örn. Suudi Arabistan gibi Sünni ağırlıklı Arap ülkelerinden destek görmektedir.

Şiiler – Güneyde yerleşik Şiiler, halkın çoğunluğunu oluşturarak de-

mokratik şartlar altında güçlü bir konuma sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda ülkenin petrol zenginliğinin büyük kısmına da sahiptir ve İran'dan destek görmektedirler. Bunlara ayrıca Bahreyn'deki Şii azınlık ve Lübnan'daki Şiiler de destek vermektedir. Ayrıca Suudi Arabistan da Şii azınlığı petrol bölgelerine yerleştirmektedir.

Irak Savaşı'nın etkisi, Irak'a özgürlük ve demokrasi gelmesi değildi, aksine bu merkeziyetçi güçlerin ve onun müttefiklerinin güçlenmesi, yani İran etkisinin güçlenmesiydi, Kürt kentlerinin istikrara kavuşması ve aynı zamanda (Kürt karşıtı) Türkiye'nin etkisinin zayıflaması, ne Şiilerin ne de Kürtlerin atak durumda olmalarını isteyen, İslamcıların zaferini kendi hakimiyetlerine karşı bir savaş ilanı olarak gören, ama daha sonra istikrarlı ve demokratik ölçütlere göre Şiilerin ağırlıkta olduğu bir Irak'a sınırlı olarak ilgi duyan Sünni ağırlıklı Arapların kararsızlıkları. Irak'ın üçe bölünmesi, Irak'ın kendi içinde birbirine ters düşen çıkarlar ortaya çıkarmaktadır ki bu durum ülkenin, komşularının çıkarlarının bir aracı haline gelmesini kolaylaştırmaktadır.

Bu sorunların karmaşıklığı karşısında, Ortadoğu'nun haritasını tabir caiz ise "masada" yeniden çizmenin ABD "şahinleri" açısından oluşturduğu cazibeyi daha anlaşılır kılmaktadır. Ama Paul Wolfowitz'in domino teorisine taraftar olmayanlar – ki bu teori meydana gelen olaylarla pratikte çürütülmüş durumdadır – daha başka rejimlerin de askeri güçle düşürülmesinden otomatik olarak daha fazla istikrar bekleyemez. Bu tutum daha çok, tahta bloklardan itina ile yapılmış kuleyi taşkınlıkla yıkıp bir kenara iten küçük bir çocuğun davranışını hatırlatır bize. Böylece bu tutum belki de sadece İslamcı köktencilerin "İslami

bir ulus" oluşturma yönündeki aynı Şekilde kibirli çabasının inatçı karşı kutbunu oluşturmaktadır ki bu da Arap devletlerinin istikrarlı bir Arap kimliği oluşturma yetersizliğini yansıtılmaktadır.

Bölge devletleriyle ve dünya topluluğu orgtleriyle konsensüs içinde yürütülebilecek bir "reel politika" bunun yerine mevcut sınırları ve uluslar arası devletler hukuk ilkelerini esas almalıdır:

1. Komşu devletlerin toprak bütünlüğü ve iç işlerine karışmama ilkelelerini, özellikle de devletin g tekeline. Bu ilkelere uyulmuş olsaydı, yeterince silah girişi (rn. Suriye ve İnan'dan) olmayacağı için iç savaş er geç sona ermek zorundaydı.

2. Buna ilaveten, bu adı hak eden ve sadece Irak devlet yapısından kurtulmanın bir n aşamasını oluşturmeyen bir federalizm eklenmeliydi.

Aynı Şekilde Kürtlerin ve Şiilerin petrol kaynaklarını ele geçirme konusundaki bencilliklerini dizginlemek de buna dahil olmalıdır. Sünnilerin de ekonomik bakımdan yaşamlarını sürdürme imkanına sahip olmaları ve düşülecek sefaletin yeni bir Őiddete zemin hazırlamaması için federal bölgeler arasında daha ziyade ekonomik dengeye ihtiyaç vardır.

Őimdi geriye sadece burada soyut olarak ifade edilen ilkeleri "masanın" tesinde kimin pratik hayata geçirebileceği Şeklinde küçük bir sorun kalmaktadır. Bunu bölge gleri yapabilir belki, ama rn. Ruslar aşırnı Şekilde zel çıkarlar peşindedir, Amerikalılar gittikçe hazırlıksız kalmakta, Avrupalılar ise bunu yapacak durumda değiller.

Avrupalıların bu yetersizliklerini, 2004 başkanlık seçim kampanyasında John Kerry'nin danışmanlığını yapan ve Washington'daki "Yeni Amerikan Güvenlik Merkezi (Center for a New American Security)" araştırmacılarından Derek Chollet çok önceden analiz etmiş ve bu analizde Avrupalıların objektif çıkarları ile Irak savaşının muhtemel sonuçları bakımından bu çıkarların subjektif algılanması arasındaki ilişkiyi tespit etmiştir. Irak savaşının doğuracağı tehlikeli sonuçlar – Avrupa sınırlarında sürekli istikrarsızlık, önü alınamayacak bir mülteci akımı, Irak'taki iç savaştan kaynaklanan terör artışı, Avrupa'nın elitleri tarafından bile kendileri için bu durumun siyasi görevler yüklediği şeklinde değerlendirilmemektedir, çoğu kez de Irak Savaşı'na kendilerinin neden olmadıkları gibi ucuz bir gerekçeyle. Chollet analizini Avrupalılara bu savaşın yine de Avrupa'yı etkileyen sonuçları karşısında ciddi bir angajmana hazırlanma çağrısıyla bitirir. Birincisi, kendi halkını duyarlı hale getirmek suretiyle, ikincisi ise Irak'ın, Berlin ve Paris'in gerçekten örn. Washington ve Londra'dan daha önce diyaloga girebileceği komşuları Suriye ve İran'a diplomatik nüfuz yoluyla. Üçüncü olarak da Irak polislerinin eğitiminde olduğu gibi doğrudan yardımlarla. Bütün bunların hiçbirine hazır olmayan kimse, en azından Afganistan'da daha güçlü bir angajmanla dengeleyici olarak dolaylı yoldan Irak için imkanlarını harekete geçirebilir. Ayrıca Chollet burada, demokratlar cephesinde ABD'nin Irak'tan çekilme niyetin konusunda hiç şüpheye yer vermemekte, ama bu uluslararasılaştırma unsurunun kesinlikle stratejik bir yenilginin göstergesi değil, aksine "belki başarı için son bir şans" olması gerektiği şeklinde gerekçe olarak göstermektedir.

Öyleyse Irak için yapılan yardımlara uluslar arası boyut kazandırmanın başarıya ulaşip ulaşmayacağı öncelikle Avrupalılara bağlıdır. Avrupalılar bunda ne kadar uzun süre tereddüt ederlerse, ABD'nin askerlerin çekilmesi yönünde dışarıdan gelecek bir etki karşısındaki direnci de o derece azalacaktır. Chollet'i anlıyorum ve bunu talep eden birçok Amerikalı dostuma sempati duyuyorum, ama aynı zamanda da hayalci ve ihmalkar olarak eleştiriyorum. Çünkü bu şekilde ortaya çıkacak otorite boşluğu, Irak'ı tamamen bir iç savaş ortamına sürükleyecektir.